

مَبَانِی وَفَتْه جَزَائِی ۳

فَقْدِ اسْتِدْلَالِی

www.ketab.ir

سید عبدالهادی مرتضوی

سرشناسه: مرتضوی، سید عبدالهادی، ۱۳۴۳-

عنوان و نام پدیدآور: فقه استدلالی قصاص / اسید عبدالهادی مرتضوی

تنظیم و نگارش: قدرت اللہ رضائی، احمد قاسمی

یاز نویسی و ویرایش علمی: محمد علی قاسمی

مشخصات نشر: مشهد: حوزه علمیه خراسان، انتشارات، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۲ ج.

شماره: ۳-۶۱-۶۶۲۶-۶۲۲-۹۷۸

ج: ۱-۰۶-۶۶۲۶-۶۲-۰۱-۹۷۸-۶۲۲-۶۶۲۶-۶۲-۷: ۲-۹۷۸-۶۲۲-۶۶۲۶-۶۳-۷: ۲-۹۷۸-۶۲۲-۶۶۲۶-۶۳-۷: ۲

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: قصاص (فقه) - ایران

Lex talionis (islamic law) – Iran: موضوع

موضوع: قانون مقابله به مثل - ایران

Lex talionis — Iran: موضوع

موضوع: حقوق جزا (فقه) — ایران

Crime law (Islamic law) -- Iran : موضوع

شناسه افزوده: رمضانی، قدرت‌الله، ۱۳۵۳ -

شناسه افزوده: قاسمی، احمد، ۱۳۶۷ شہر پور۔

شناسه افزوده: حوزه علمیه خراسان، انتشارات

رده بندی کنگره: BP ۱۹۵/۷

۲۹۷/۳۷۵: دہ بندی دیوے

شماره کتابشناسی: ۷۶۱۰۷۹۱

وضعیت رکورد: فیفا

انتشارات حوزه علمیه خراسان

عنوان کتاب:	فقه استدلالی فاضل (جلد اول)
نویسنده:	سید عبدالهادی مرتضوی
تنظیم و نگارش:	قدرت الله رمضانی و احمد قاسمی
بازنویسی و ویرایش علمی:	محمدعلی قاسمی
ناشر:	انتشارات حوزه علمیه خراسان
طراح جلد:	رضانی زاده
جلد اول:	بهار سال ۱۴۰۰
تعداد صفحات:	۳۸۰
قطع:	وزیری
شابک:	۹۸۷-۶۱۲-۳۰۹-۰
شابک دورد:	۹۸۱-۶۱۲-۳۰۹-۰۶۲۶-۶۱-۳
شمارگان:	۵۰۰ نسخه
قیمت:	۹۰۰۰۰ تومان

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیکی
اثر متعلق به انتشارات حوزه علمیه خراسان است.
دفتر نشر: مشهد مقدس، خیابان شهید نواب صفوی
بلوار شهید شوشتری، شوشتری ۷، مرکز مدیریت حوزه
علمیه خراسان معاونت پژوهش حوزه - تلفن: ۰۵۱-۲۲۰۰۸۱۶۵
فروشگاه: مشهد مقدس، خیابان امام خمینی (ع)
حد فاضل امام خمینی (ع) - تلفن: ۰۵۱۲۲۰۰۸۶۰۹

با تشکر و قدر دانی از همکاری که در تولید این اثر
نقش داشتند:

• معاون پژوهش حوزه علمیه خراسان: حسین کنبری
• چاپ، نشر و نمونه خوانی:
احمد رضا قلی دریندی، محمد رضا جابری نیا

مدیر انتشارات حوزه علمیه خراسان
هادی حماری

فهرست مطالب

.....	سخن ناشر	۱۵
.....	مقدمه	۱۷
.....	بخش اول: قصاص نفس	۲۳
.....	فصل اول: آیات و روایات اهمیت و احترام دماء	۲۷
.....	مبحث اول: آیات قصاص	۳۰
.....	مبحث دوم: روایات قصاص	۳۳
.....	فصل دوم: موجبات قصاص	۳۷
.....	مبحث اول: معیار انواع قتل	۳۸
.....	۱. معیار تحقق قتل عمد	۳۹
.....	الف. دلایل ضابط اول	۳۹
.....	ب. دلایل ضابط دوم	۳۹
.....	ج. دلایل ضابط سوم	۴۲
.....	۲. معیار تحقق قتل شبه عمد	۴۸
.....	۳. معیار تحقق قتل خطایی	۴۹
.....	مبحث دوم: مباشرت و تسبیب در قتل	۵۳
.....	۱. مصادیق قتل بالمباشرة	۵۴
.....	۲. عدم فرق بین منقطع النفس و متردد النفس در تحقق قتل	۵۵
.....	۳. بیان مواردی در تطبیق قتل	۵۵

۴. قتل مجنی علیه به جهت ضعف بدنی ۵۶
۵. تحقق قتل عمد در شرائط خاص ۵۷
۶. قتل به سبب مرض حاصل از فعل جانی ۵۸
۷. قتل به سبب ممانعت از اکل و شرب ۵۹
- الف. قتل بر اثر ممانعت از اکل و شرب به میزانی که قابل تحمل نیست ۶۰
- ب. قتل بر اثر ممانعت از اکل و شرب به میزانی که قابل تحمل است ۶۰
۸. قتل به سبب انداختن در آتش ۶۰
۹. قتل به سبب افکندن در دریا ۶۳
۱۰. فصد منجر به قتل ۶۴
۱۱. قتل دیگری به سبب انداختن خود از بلندی ۶۶
۱۲. قتل به سبب سحر ۶۸
۱۳. قتل به سبب سرایت ۶۹
۱۴. قتل به سبب طعام مسموم ۷۰
۱۵. حالات قتل به سبب غذای مسموم ۷۱
۱۶. قتل به سبب غذای مسموم به سم غیر کشنده ۷۲
۱۷. قتل به سبب غذای مسموم به تصور مهلک و الهام بودن ۷۳
۱۸. قتل با غذای مسموم ۷۳
۱۹. خوردن غذای مسموم غیر مجاز ۷۴
۲۰. قتل به سبب حفر چاه ۷۵
۲۱. قتل به جهت مداوا با سم ۷۶
۲۲. قتل به وسیله حیوان درنده ۷۷
۲۳. قتل به سبب بستن دست و پای مجنی علیه و رها کردن او در بیابان ۷۹
۲۴. قتل به سبب سرایت جراحت ناشی از گاز گرفتن حیوان ۸۰
۲۵. حالات مختلف قتل به سبب نیش زدن مار ۸۰
۲۶. حالات مختلف قتل به وسیله سگ ۸۱
۲۷. حالات مختلف قتل به سبب افکندن در دریا ۸۱
۲۸. بررسی قصاص و دیه در فرض مشارکت جانی و یک حیوان در قتل ۸۳
۲۹. بررسی قصاص و دیه در فرض مشارکت جانی و دو حیوان در قتل ۸۴
۳۰. مصادیق عدم مشارکت در قتل ۸۵
۳۱. قصاص قاتل، حبس مسک و کور کردن ناظر ۸۶
- مبحث سوم: اکراه بر قتل ۸۹
۱. مجازات مباشر و آمر ۸۹

۹۰	الف. قصاص مباشر و حبس ابد آمر
۹۲	ب. قصاص آمر در فرض اکراه دیوانه و بچه غیر ممیز
۹۲	ج. عدم قصاص آمر و بچه ممیز
۹۴	د. حبس ابد برای مکره بچه ممیز
۹۵	۲. اکراه بر قتل خود مکره
۹۵	الف. جواز قتل در مقام دفاع از خود
۹۶	ب. بررسی جواز قتل مکره به مجرد تهدید
۱۰۰	۳. حالات اکراه بر خودکشی
۱۰۱	۴. بررسی حالات اکراه بر قطع عضو
۱۰۴	۵. بررسی حالات اکراه بر صعود
۱۰۴	الف. بررسی قصاص و دیه در فرض اکراه بر صعود
۱۰۶	ب. ثبوت دیه در فرض اکراه بر صعودی که قتاله است
۱۰۷	مبحث چهارم: بررسی حکم شهادت دروغ و فرض دو جنایت طولی
۱۰۷	۱. بررسی حکم شهادت دروغ
۱۰۸	الف. ثبوت قصاص بر ساهیل زور در شهادت بر موجب حد
۱۱۱	ب. بررسی قصاص ولی در فرض علم او به شهادت دروغ
۱۱۳	۲. بررسی قصاص در فرض دو جنایت طولی
۱۱۳	الف. قصاص جانی اول. در فرض عدم حیات مستقر برای مجنی علیه
۱۱۴	ب. قصاص جانی دوم. در فرض حیات مستقر برای مجنی علیه
۱۱۴	۳. بررسی قصاص در فرض سرایت جنایت دوم
۱۱۵	الف. ثبوت قصاص بر جانی ای که قتل مستند به او است
۱۱۵	ب. بررسی اجرای قصاص جانی دوم
۱۱۸	۴. بررسی قصاص دو جانی در فرض قطع دست منجر به موت
۱۱۹	۵. بررسی تداخل قصاص و دیه
۱۲۷	مبحث پنجم: مشارکت در قتل
۱۲۷	۱. شرکت در قتل نفس
۱۲۸	الف. مشارکت در قتل یک نفر
۱۳۲	ب. جواز قصاص یکی از شرکاء در قتل با رد دیه
۱۳۳	ج. پرداخت دیه فرد قصاص شده توسط جانی زنده
۱۳۴	د. نحوه پرداخت دیه در فرض قصاص دو نفر از سه نفر شریک در قتل
۱۳۴	۲. ضوابط قتل شراکتی
۱۳۶	۳. شرکت در جنایت بر اعضا

۱۳۸	۴. موارد اشتراک در جنایت بر اعضا
۱۳۹	۵. مشارکت دو زن در قتل
۱۴۰	الف. قصاص دو زن در قبال یک مرد بدون ردّ دیه
۱۴۱	ب. ردّ دیه در فرض مشارکت بیش از دو زن در قتل یک مرد
۱۴۱	ج. ردّ دیه توسط جانی زنده به جانی قصاص شده
۱۴۲	۶. مشارکت زن و مرد در قتل
۱۴۲	الف. پرداخت دیه به طور مساوی
۱۴۲	ب. ردّ نصف دیه به مرد جانی در فرض قصاص هر دو
۱۴۳	ج. پرداخت نصف دیه توسط مرد جانی در فرض قصاص زن جانی
۱۴۴	د. پرداخت نصف دیه توسط زن در فرض قصاص مرد جانی
۱۴۴	۷. بررسی زمان ردّ دیه در فرض قصاص
۱۴۴	الف. تقدّم یا تأخّر ردّ دیه به جانی در فرض قصاص او
۱۴۸	ب. عدم فرق بین احکام قصاص مرد و زن
۱۵۱	فصل سوم: شرائط قصاص
۱۵۱	مبحث اول: تساوی در حریت و رقیقت
۱۵۱	۱. تساوی در بندگی و آزادگی
۱۵۲	الف. قصاص نشدن حر در برابر عبد
۱۵۵	ب. قصاص زن آزاد در برابر زن آزاد
۱۵۵	ج. قصاص مرد در برابر زن بعد از ردّ نصف دیه
۱۵۷	د. قصاص زن حرّ در برابر مرد حرّ بدون ردّ دیه
۱۶۶	۲. بررسی قصاص در فرض امتناع ولیّ دم از ردّ دیه
۱۷۱	۳. بررسی قصاص اعضا بین زن و مرد
۱۷۱	الف. تساوی زن و مرد در قصاص اعضا تاثلث
۱۷۴	ب. لزوم ردّ دیه در فرض تجاوز از ثلث
۱۷۹	مبحث دوم: تساوی در دین
۱۷۹	۱. فروض تفاوت بین قاتل و مقتول در دین
۱۸۳	۲. بررسی قصاص در قتل انواع کافر
۱۸۳	الف. عدم فرق بین انواع کافر
۱۸۳	ب. تعزیر و دیه در فرض قتل کافر ذمی
۱۸۴	۳. اعتیاد مسلمان به قتل کافر ذمی
۱۸۴	الف. نظریات در اعتیاد به قتل اهل ذمه
۱۸۶	ب. بررسی وجه کشتن قاتل مسلمان

۱۸۸	۴. بررسی حکم قتل ذمی توسط ذمی
۱۸۹	الف. قصاص جانی در فرض قتل عمد
۱۸۹	ب. عدم فرق در جریان قصاص بین ملل کافره
۱۹۰	۵. بررسی قتل مسلمان توسط ذمی
۱۹۲	۶. حکم اولاد جانی ذمی
۱۹۳	الف. عدم استرقاق فرزندان جانی ذمی
۱۹۳	ب. عدم استرقاق جانی ذمی در فرض اسلام آوردن
۱۹۴	۷. عدم قصاص در فرض اسلام آوردن جانی کافر در قتل کافر
۱۹۴	۸. بررسی قصاص ولد حلال در قتل ولد زنا
۱۹۵	الف. بالغ بودن قاتل ولد حلال در قتل ولد زنای بالغ یا صبی مسلمان
۱۹۶	ب. بالغ بودن قاتل ولد حلال در قتل ولد زنای غیر ممیز
۱۹۷	۹. حکم قصاص در چند فرض دیگر
۱۹۸	الف. بررسی دیه در فرض وقوع قتل به جهت سرایت
۲۰۰	ب. بررسی حکم جانی بر کافر حربی و یا مرتد
۲۰۲	ج. بررسی قصاص در قتل مسلمان ذمی و مسلمان توسط یکدیگر
۲۰۴	د. بررسی حکم قتل توسط غیر مادون
۲۰۷	مبحث سوم: انتفاء أبوت
۲۰۹	۱. ثبوت کفاره و دیه در قتل فرزند
۲۱۰	الف. ثبوت کفاره در قتل فرزند
۲۱۰	ب. ثبوت دیه در قتل فرزند
۲۱۲	ج. ارث نبردن پدر از دیه
۲۱۲	۲. عدم لزوم تساوی در دین
۲۱۳	۳. بررسی قصاص فرزند در قتل والدین و قصاص مادر در قتل فرزند
۲۱۳	الف. قصاص فرزند در قتل پدر
۲۱۴	ب. قصاص مادر در قتل فرزند
۲۱۵	ج. قصاص فرزند در قتل مادر
۲۱۶	د. قصاص جانی در قتل خویشاوندان
۲۱۶	۴. بررسی قصاص در فرض ادعای أبوت
۲۱۸	الف. قتل توسط یکی از دو مدعی أبوت با احتمال کذب آن دو
۲۱۹	ب. قتل توسط دو مدعی أبوت با احتمال کذب یکی
۲۱۹	ج. قصاص جانی انصراف دهنده از ادعای أبوت در قتل اشتراکی
۲۲۰	د. قصاص جانی انصراف دهنده از ادعای أبوت در قتل انفرادی

۲۲۰	ه. عدم قصاص قاتل مدعی اُیوت
۲۲۰	و. قصاص هر دو جانی در فرض رجوع از ادعا قبل از قتل
۲۲۰	ز. قصاص هر دو جانی در فرض رجوع از ادعا بعد از قتل
۲۲۱	ح. قصاص فرد معین به قرعه بعد از رجوعش
۲۲۱	۵. بررسی حکم قصاص پدر توسط فرزند
۲۲۵	مبحث چهارم و پنجم: عقل و بلوغ
۲۲۸	۱. بررسی حکم عروض جنون بعد از جنایت
۲۲۹	۲. عدم اعتبار رشد در قصاص
۲۳۰	۳. اختلاف در تحقق بلوغ و عقل در زمان قتل
۲۳۱	الف. اختلاف در بلوغ هنگام جنایت
۲۳۲	ب. اختلاف در جنون
۲۳۳	۴. اختلاف در بلوغ و عدم بلوغ
۲۳۴	الف. تقدّم قول جانی در فرض عدم اثبات بلوغ
۲۳۴	ب. اقرار به قتل در حال کدکی
۲۳۴	۶. بررسی حکم قتل صبی و مجنون توسط بالغ و عاقل
۲۳۵	الف. قتل صبی توسط بالغ
۲۳۹	ب. قتل دیوانه توسط عاقل
۲۳۹	ج. قتل دیوانه توسط عاقل در مقام دفاع
۲۴۰	۶. بررسی قصاص در قتل از روی مستی
۲۴۱	الف. قتل در حال مستی با علم به حرمت
۲۴۵	ب. شک در زوال عقل به جهت شرب خمر
۲۴۵	ج. استعمال آنچه که در حکم شراب است
۲۴۵	د. شک در زوال عقل به جهت شک در مقدار استعمال آنچه در حکم خمر است
۲۴۶	ه. عدم قصاص در فرض شرب سهوی خمر
۲۴۶	و. عدم قصاص در فرض تحقق جنایت در خواب یا بیهوشی
۲۴۶	ز. جنایت در حال کوری
۲۵۱	مبحث ششم: محقون الدم بودن
۲۵۷	فصل چهارم: راه‌های اثبات قتل
۲۵۷	مبحث اول: اقرار
۲۶۴	۱. شرائط مُقرّر
۲۶۶	۲. بررسی اقرار محجور
۲۶۷	۳. تخیر ولیّ مقتول در فرض وجود دو اقرار متعارض

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، تشکیل حکومت، ترویج آموزه‌های دینی بر اساس مکتب اسلام، در سرلوحه کار قرار گرفت. بی‌شک در این میان حوزه‌های علمیه می‌بایست با ژرف‌اندیشی پاسخگوی جامعه و نظام باشند. از این رهگذر با توجه به نیازهای موجود اندیشه‌ای و رسالت پاسخگویی حوزه و اینکه یکی از مسئولیت‌های مهم مراکز حوزوی در کنار تعلیم و تربیت طلاب علوم دینی، نشر آثار فاخر علمی و پژوهشی است، و در راستای تحقق منویات رهبر معظم انقلاب در خصوص توجه ویژه به «علم و پژوهش» در بیانیه گام دوم، انتشارات حوزه علمیه خراسان برای پیشبرد مأموریت اصلی خود که ارتقاء کیفی و کمی پژوهش‌های دینی در حوزه است، به منظور پاسخگویی به نیازهای جامعه و نظام اسلامی، در تلاش است با تولید، چاپ و انتشار آثار مهم فرهیختگان حوزوی، بتواند گام بزرگی را در این راستا بردارد.

از همین رو با توجه به اهمیت جایگاه مباحث حقوقی و قضایی، و در راستای تبیین دیدگاه فقهی و استدلالی شیعه در زمینه «مبانی فقه جزایی»، در گام نخست، کتاب «فقه استدلالی دیات» نوشته حضرت حجت الاسلام والمسلمین

سید عبدالهادی مرتضوی (دام عزّه) مسائل مربوط به (دیات) منتشر شد که خوشبختانه هم نظر پژوهشگران و دست‌اندرکاران امور حقوقی و قضائی را جلب کرد و هم رأی داوران کتاب سال استان خراسان رضوی را گرفت که آن را به عنوان کتاب برگزیده سال ۱۳۹۹ معرفی کنند. و اینک در ادامه راه. دومین کتاب ایشان در همین مجموعه با عنوان «فقه استدلالی قصاص» در دسترس محققان قرار می‌گیرد.

انتشارات حوزه علمیه خراسان بر خود فرض می‌دانند از تلاش‌های ارزشمند مؤلف محترم که خود از مدرّسان و اساتید سطوح عالی حوزه علمیه می‌باشد. تشکر و قدردانی کند و از بذل توجهات مدیر محترم حوزه علمیه خراسان نسبت به چاپ و نشر آثار ارزشمند اساتید و پژوهشگران حوزوی تشکر ویژه نماید.

در پایان. از تلاش کلیه همکارانی که در تهیه و تدوین این اثر با دقت و حساسیت و نیز صراحت و احساس تعهد و مسئولیت. همت ورزیده‌اند. تقدیر و سپاسگزاری می‌شود و از اساتید و پژوهشگران ارجمند عرصه فقه و حقوق دعوت می‌گردد با ارائه پیشنهادهای سازنده خود و یادآوری کاستی‌های احتمالی. انتشارات حوزه علمیه خراسان را در ارائه آثار بهتر، یاری‌رسان باشند.

انتشارات حوزه علمیه خراسان

اردیبهشت‌ماه سال ۱۴۰۰